

правові стандарти, психологічну обґрунтованість рішень і створення умов для ресоціалізації ветеранів війни.

Пампура Ігор,

старший науковий
співробітник науково-дослідної
лабораторії

з проблем управління
правоохоронною діяльністю
та її психологічного
супроводження ННПО
Національної академії
внутрішніх справ

ПСИХОСОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР РЕІНТЕГРАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Реінтеграція ветеранів є складним багатовимірним процесом відновлення та включення особистості до мирного соціального середовища. Теоретичне підґрунтя цього процесу ґрунтується на взаємодії психологічних, соціальних та економічних чинників, які визначають успішність адаптації ветерана до умов цивільного життя. Адаптаційні виклики є закономірною складовою життєвого досвіду ветеранів, проте за відсутності належної підтримки та суспільного розуміння вони можуть набувати критичного характеру. Попри значний потенціал ветеранів до самостійного подолання кризових ситуацій, забезпечення базового психосоціального супроводу є важливою передумовою їхньої успішної реінтеграції.

У сучасному науковому дискурсі реінтеграція розглядається як комплексний процес, що охоплює не лише відновлення фізичного та психічного здоров'я, а й задоволення соціальних, економічних та освітніх потреб ветеранів. За відсутності належної підтримки психосоціальні труднощі можуть трансформуватися у економічну вразливість, формування деструктивних поведінкових практик або загострення міжособистісних конфліктів, що істотно ускладнює повернення ветерана до повноцінного функціонування в цивільному суспільстві.

Слід зауважити, що стосовно такої категорії, як засуджені ветерани війни, процес реінтеграції має диференціюватися залежно від умов і режиму відбування покарання – чи здійснювалося воно в умовах ізоляції в установах виконання покарань, чи в межах пробачійного нагляду без відриву від суспільства. У першому випадку актуалізуються додаткові виклики, пов'язані з інституційною ізоляцією, порушенням соціальних зв'язків та необхідністю повторної адаптації після звільнення. У другому – ключового значення набувають механізми соціального супроводу, підтримки та контролю, спрямовані на збереження соціальної інтегрованості особи.

Для держав, що мають досвід збройних конфліктів, реінтеграція ветеранів залишається важливим стратегічним викликом. Міжнародна практика у цій сфері ґрунтується на комплексному підході, що поєднує фізичну та медичну реабілітацію, психологічну підтримку, а також заходи соціальної інклюзії. У межах такого підходу зазвичай виокремлюють два рівні фахового втручання:

1. *Короткострокові інтервенції* – оперативні заходи кризового реагування, що охоплюють кризове втручання, мобільну виїзну роботу, а також надання первинної психологічної допомоги;

2. *Довгострокові втручання* – системні стратегії підтримки, спрямовані на відновлення внутрішніх ресурсів особистості. Вони реалізуються через сімейно орієнтовані підходи, довготривалі психосоціальні програми, соціальний супровід та психологічну підтримку.

Важливо, що для засуджених ветеранів війни перехід від короткострокових інтервенцій до реалізації системних довгострокових стратегій має принципове значення. Саме відновлення особистісних ресурсів, формування стійких соціальних зв'язків і підтримка інтеграції в громаду виступають ключовими чинниками мінімізації ризику повторного правопорушення та сприяють успішній реінтеграції у цивільне середовище.

Ефективна реінтеграція ветеранів війни ґрунтується на взаємодії державного та неурядового секторів. Державний сектор забезпечує реалізацію комплексних програм підтримки, які

охоплюють фінансове забезпечення, медичну та психологічну реабілітацію, а також професійну підготовку і сприяння зайнятості. Водночас важливу роль відіграє неурядовий сектор, у межах якого громадські організації здійснюють більш спеціалізований і гнучкий супровід ветеранів війни. Така підтримка може включати психотерапію, допомогу у вирішенні житлових питань, сприяння працевлаштуванню, розвиток соціальних навичок та підтримку процесу соціальної адаптації. Синергія цих секторів створює цілісну систему допомоги, що підвищує ефективність реінтеграційних процесів і сприяє сталому поверненню ветеранів до повноцінної участі в суспільному житті.

У цьому контексті для такої категорії, як засуджені ветерани війни, роль неурядових організацій набуває особливої ваги. Діяльність державних інституцій у роботі з особами, які мають судимість, нерідко обмежується нормативними процедурами та формалізованими механізмами підтримки. Натомість громадські організації характеризуються більшою гнучкістю у реагуванні на індивідуальні потреби цієї категорії осіб, а також меншою мірою відтворюють стигматизаційні практики у процесі надання допомоги. Завдяки цьому вони здатні забезпечувати адресний психосоціальний супровід, сприяти відновленню соціальних зв'язків, формуванню довіри та підтримувати процес поступової інтеграції засуджених ветеранів війни.

Під час організації процесу реінтеграції слід враховувати, що її ефективність визначається комплексним підходом, у межах якого ключовим завданням постає психосоціальна адаптація ветерана до умов мирного життя. Такий процес має передбачати систему взаємопов'язаних заходів із урахуванням режиму відбування покарання – в умовах ізоляції або в межах пробачійного нагляду:

– *психологічна допомога* – спрямована на подолання так званої «подвійної травми», зумовленої бойовим досвідом і досвідом перебування в місцях позбавлення волі; роботу з проявами посттравматичного стресового розладу, агресією, тривожністю та наслідками десоціалізації;

– *соціальна підтримка* – передбачає відновлення або збереження соціальних зв'язків, налагодження сімейних відносин, подолання суспільної стигматизації особи з судимістю та відновлення соціального статусу ветерана в громаді. У межах пробації важливого значення набувають заходи із запобігання сімейним конфліктам, підтримки соціальної інтеграції та сприяння доступу до житла, працевлаштування й інших ресурсів, необхідних для самостійного життя;

– *професійна підготовка* – це формування або оновлення професійних навичок з урахуванням актуальних потреб ринку праці. В умовах пробаційного нагляду важливою є можливість поєднання навчання з легальною зайнятістю, що сприяє соціальній стабільності та виступає важливим чинником профілактики повторних правопорушень;

– *економічна допомога* – відновлення доступу до соціальних гарантій, пільг і виплат, надання юридичної підтримки у питаннях, пов'язаних із судимістю, а також консультування щодо забезпечення фінансової самостійності після звільнення. У разі пробаційного нагляду така підтримка може передбачати юридичний супровід виконання покладених судом обов'язків та сприяння відновленню доступу до соціальних ресурсів.

Ефективна реінтеграція ветеранів має ґрунтуватися на поєднанні соціально-економічної підтримки та системної роботи у психологічному вимірі. Йдеться не лише про надання реабілітаційної допомоги, а й про забезпечення тривалого супроводу на етапі адаптації до мирного життя. У цьому контексті психологічне консультування виступає важливим інструментом підтримки, що сприяє осмисленню та трансформації бойового досвіду, подоланню внутрішніх бар'єрів, а також відновленню особистісних ресурсів, необхідних для соціальної інтеграції та самореалізації ветеранів.

Вважаємо, що концепція соціальної реабілітації, заснована на комплексному підході до підтримки ветерана у процесі його адаптації до цивільного життя, має стати одним із ключових підходів до організації реінтеграційного процесу щодо засуджених ветеранів. Така модель передбачає не лише забезпечення матеріальних ресурсів і надання соціальних послуг,

а й системну роботу у психологічному вимірі. Зокрема, важливого значення набувають заходи психологічної реабілітації, консультування та тривалого психосоціального супроводу, спрямовані на відновлення внутрішніх ресурсів особистості, подолання наслідків травматичного досвіду та формування здатності до конструктивної соціальної взаємодії у мирному середовищі.

Отже, реінтеграція засуджених ветеранів та їхня успішна адаптація до цивільного життя є важливим стратегічним завданням, що безпосередньо пов'язане із забезпеченням соціальної стабільності та громадської безпеки держави. Неефективна реінтеграція цієї категорії осіб може спричинити ризики не лише для самих ветеранів і їхніх родин, а й для суспільства загалом, зокрема через посилення соціальної напруги, маргіналізацію та ймовірність повторних правопорушень. Натомість успішна адаптація сприяє покращенню психоемоційного стану ветеранів, підвищенню рівня їхньої зайнятості та загального добробуту. Вона також сприяє розв'язанню соціальних проблем, зростанню економічної активності, зміцненню суспільної згуртованості та посиленню національної безпеки. У цьому контексті інвестування у комплексні програми реабілітації та реінтеграції засуджених ветеранів слід розглядати не лише як гуманітарну ініціативу, а як стратегічно важливий напрям державної політики, спрямований на формування стабільного та безпечного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бундз Р. Пробація в Україні: сучасний стан та особливості реалізації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2024. № 3 (43). С. 38–45. URL: <http://doi.org/10.23939/law2024.43.038>

2. Захаріна, Т. Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум.// Social Work and Education. 2023. Vol. 10. No. 3. P. 263-275. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/30739>

3. Перепеличенко А. Реінтеграція ветеранів – світовий та український досвід. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/54761>

4. Tolliver, Joan Lee, Veteran Reintegration (2020). Browse all
Theses and Dissertations. 2332.
URL: https://corescholar.libraries.wright.edu/etd_all/2332